

Etika v práci s lidmi

Etika

- z řec. ethos = mrav, obyčej, zvyk, chlév
- filozofická disciplína (praktická filozofie)
- je teorií morálky (tj. teorie správného a nesprávného jednání)
- věda o morálce jako stránce společenského života člověka, o původu a podstatě morálního vědomí a jednání
- zdroj morálky bývá hledán např. v přírodě a přirozenosti člověka, v apriorním principu, v autoritě

Úkoly etiky

- úkolem etiky není jen stanovovat mravní povinnosti nebo příkázání, ale především nalézat pro člověka platná kritéria, podle kterých by mohl spolehlivě rozlišit mravné od nemravného, dobré od zlého a přesně stanovit, co je tou nejvyšší hodnotou, k níž by mělo jeho jednání směřovat

Etika a život člověka

- etika nejen popisuje lidské jednání, ale i hodnotí a podle určitých kritérií posuzuje, jaké ono jednání je a jaké by být mělo
- základním předpokladem etiky je svobodná vůle jednajícího jedince, který se svobodně rozhoduje, jak bude jednat. Jeho volba se stává morální volbou až tehdy, když se rozhoduje s ohledem na jiné lidi.

Morálku odlišujeme od:

- etikety (etiketa vypovídá o vkusu, nikoliv o morálce)
- právo (dodržování práva není totéž jako dodržování morálních standardů)
- zvyk – tradice (zvyk je založený na tradicích přijímaných bez úvahy a bezpodmínečně)
- náboženství (náboženství a morálka nejsou totožné, náboženství nicméně zůstává jedním z nejdůležitějších pilířů morálních institucí)

Pro morální (etické) otázky platí, že:

- nikdo se jim nemůže vyhnout
- mají velký význam
- jsou podmíněna svobodou rozhodování
- neexistuje konečné řešení dilematických situací
- cílem je dosáhnout dobrého jednání

Základní morální kategorie:

- předporozumění
- dobro
- svědomí
- norma
- ctnost
- štěstí a smysl

Předporozumění

- je poměrně shodné a konzistentní vědění o významu mravních skutečností pro všechny lidi
- patří sem:
 - mravního hodnocení
 - svědomí
 - dobrovolnost
 - odpovědnost
 - sociální zřetel
 - vlastní hodnota

Dobro

- dobro jako kategorie morálky je to, co těší a uspokojuje, co odpovídá tužbám a naplňuje je, co je dokonalé, řádné a žádoucí

Svědění

- vnitřní prožitek morálky nazýváme svědomím
- je to reakce jednotlivce na mravní principy a normy
- individuální svědomí je subjektivní
- zahrnuje:
 - poznávací procesy
 - hodnotící procesy
 - emocionální komponenty

Norma

- normy jsou závazná pravidla vynucovaná např. předpisy, zvykem apod.
- normy mohou být zproblematizovány tehdy, když se ve společnosti změny hodnoty a normy ztratí svoji sociální akceptovatelnost, když vznikají nové oblasti praxe, nebo již existující praxe nabývá nového významu
- problémy norem lze řešit pomocí diskuse a autorit

Ctnost

- je trvalá dispozice jednat dobře
- je to připravenost konat dobro i navzdory překážkám

Štěstí a smysl

- Anzenbacher uvádí, že dosáhnout štěstí a smyslu je možné teprve na stupni humanity a to v té míře, jak dalece člověk ve své praxi odhlíží od subjektivních zájmů a usiluje o vlastní dokonalost a blaho druhých, tzn. o dobra a hodnoty, které před nás staví jako objektivně nutné rozum pomocí svědomí

Uplatnění etiky v sociální práci

- v České republice se v odborné literatuře vyskytuje jen sporadicky
- v zemích západní Evropy už nejméně 20 let velmi aktuální téma
- autoři anglosaského světa: etika by mohla být oním fenoménem, který dokáže být pojítkem, mezi jednotlivými fragmentovanými oblastmi, které sociální práce zahrnuje

Morální rozhodování sociálního pracovníka

- sociální pracovníci se často musejí rozhodovat o tom, jak se zachovat v určitých více či méně sporných situacích

Co je charakteristické pro morální rozhodování sociálního pracovníka

- týkají se kvality života lidí (dobrého žití)
- obsahují akci – jednání
- měla by být univerzální ve smyslu obdobného postupu u klientů, kteří se ocitli v obdobné situaci
- měla by být oprávněná vzhledem k obecným morálním principům (např. princip sebeurčení klienta, ochrany zdraví)

Rozhodnutí sociálního pracovníka

- většina rozhodnutí v sociální práci zahrnuje komplex etických, technických, právních, ale i ideologických bodů, které jsou vzájemně propojeny
- etické principy nebo hodnoty, kterými se sociální pracovník řídí, budou vždy ovlivňovat způsob, jakým bude interpretovat zákony a nařízení

Etická témata, problémy a dilemata

- etické problémy vznikají v situaci, kdy je evidentní, jak by sociální pracovník měl rozhodnout, ale toto rozhodnutí se mu osobně přičí
- etická dilemata vznikají tehdy, cítí-li sociální pracovník, že stojí před dvěma či více alternativními možnostmi rozhodnutí, které představují konflikt morálních principů. Není přítom jasné, které rozhodnutí bude přijatelnější.

Sociální pracovník

- to co je technická otázka pro někoho (pouhé dodržování pravidel), může být etickým problémem pro druhého (obtížné rozhodnutí, ale přitom je zjevné, jak by měl rozhodnout) a dilematem pro dalšího (zdá se mu, že přijatelné řešení neexistuje)
- záleží na osobnosti sociálního pracovníka – jak vnímá situaci, jak je zkušený v morálním rozhodování a jaká je jeho osobní hierarchie hodnot

Oblasti etických problémů a dilemat

- oblasti týkající se práv a kvality života jednotlivců
- oblasti týkající se obecného blaha
- oblasti týkající se nerovnoprávnosti a strukturálního útlaku

(v mnoha případech dochází k problémům ve všech třech rovinách najednou)

Etika a sociální práce

- není sporu o tom, jestli sociální práce má nebo nemá etickou dimenzi, ale spíše o způsob, jakým tuto dimenzi zkoumat, a jak v praxi řešit etická dilemata, která sociální práci provázejí

Etika a sociální pracovník

- z hlediska etiky by sociálnímu pracovníkovi mohla při rozhodování usnadnit situaci znalost etických teorií, základních hodnot profese, etického kodexu sociálních pracovníků a především znalost sebe sama
- základním nástrojem, který sociální pracovník ve své práci používá je totiž jeho vlastní osobnost

Etický kodex sociálních pracovníků ČR

- byl schválen s platností od 1. ledna 1995

Obsahuje:

1. Etické zásady
2. Pravidla etického chování sociálního pracovníka

Děkuji za pozornost
